

- Wilk T., Bobrek R. 2020. Wysoka liczebność lelka *Caprimulgus europaeus* na poligonie Nowa Dęba w Kotlinie Sandomierskiej. *Ornis Pol.* 61: 236–244.
- Sobociński W. 2010. Bagno Całowanie. W: Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red.). *Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce*, ss. 303–306. OTOP, Marki.
- Winkler D. 2008. Habitat selection and territory change of European Nightjar (*Caprimulgus europaeus* L.) in the Sopron Mountains. *Szelkialto* 13: 3–14.

Czajka szponiasta *Vanellus spinosus* na liście ptaków krajowych

Tadeusz Stawarczyk¹, Marcin Faber²

¹ Muzeum Przyrodnicze UW, Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław, tadeusz.stawarczyk@uwr.edu.pl

² marfaber@poczta.onet.pl

W dniu 24.09.2017 w miejscowości Strzelno (pow. mogileński, woj. kujawsko-pomorskie) Michał Piotrowski zaobserwował czajkę szponiastą *Vanellus spinosus*. Ptak zatrzymał się na polach uprawnych z błotnistym rozlewiskiem i przebywał w tym miejscu aż do 18.12.2017 (B. Kołodziejczyk i inni). Komisja Faunistyczna akceptowała tę obserwację, ale zakwalifikowała ją do kategorii D (Komisja Faunistyczna 2018). Analiza okoliczności obserwacji, fenologii i rozmieszczenia europejskich obserwacji tego gatunku skłania jednak obecnie Komisję do rewizji tego stanowiska. Zgodnie z kryteriami przyjmowanymi przez niektóre Komisje Rzadkości (np. brytyjską i niemiecką, Deutsche Avifaunistische Kommission 2013), aby wykluczyć możliwość pochodzenia ptaka z niewoli powinny być spełnione następujące warunki: ptak nie powinien wykazywać cech przetrzymywania w niewoli, posiadać obrączek hodowlanych (chyba, że nosi obrączkę z miejsca w naturalnym zasięgu gatunku), powinien zachowywać się jak dziki ptak, być stwierdzonym w środowisku typowym dla gatunku i pojawić się w odpowiedniej porze roku, zgodnie z fenologią gatunku.

Zaobserwowana czajka szponiasta spełnia wszystkie te kryteria. Ptak nie był zaobrączkowany i nie odnotowano oznak przebywania ptaka w niewoli, choć niektóre pióra okrywowe były znoszone, co jest jednak typowe o tej porze roku. W trakcie pobytu ptak aktywnie pierzył 4 skrajne lotki 1. rzędu, które musiały mieć około roku i były w bardzo dobrym stanie, bez uszczerbków, jedynie naturalnie wypłowiałe, brązowe, nie czarne. Gdyby ptak był trzymany w niewoli w środkowoeuropejskich warunkach pogodowych, to nawet gdyby te nieprzepierzone pióra były idealne, to nie powinny być tak spłowiałe ze względu na mniejsze nasłonecznienie. Pierzenie u obserwowanego osobnika czasowo pasuje do schematu pierzenia tego gatunku.

Długotrwały pobyt ptaka nie wydaje się być ewenementem, gdyż podobnie długi, niemal dwumiesięczny pobyt w jednym miejscu odnotowano dla czajki towarzyskiej *V. gregarius*, która przebywała pod Zagórzem (pow. kamieński, woj. zachodniopomorskie) w okresie od 27.09 do 19.11.2010 (Jasiński et al. 2012). Ponadto ptaki osiagające „zimowisko” przebywają na nim zwykle do wędrowki wiosennej.

Dodatkowo warto zwrócić uwagę na fakt, że w okresie poprzedzającym datę pierwszej obserwacji w końcu września panowały sprzyjające warunki pogodowe, gdyż znad Grecji i zachodniej Turcji w kierunku N występowały wówczas prądy strumieniowe z SE, co zwykle sprzyja pojawom ptaków południowych w naszej części Europy (earth :: a global map of wind, weather, and ocean conditions (nullschool.net)).

Ważnym argumentem przemawiającym za naturalnym pochodzeniem obserwowanej czajki szponiastej wydaje się być także analiza stwierdzeń w środkowej i wschodniej Europie. Gatunek odnotowano w większości krajów położonych na południe od Polski – najczęściej w Bułgarii – 9 razy (Ivanow et al. 2020), ale także w Rumunii – 3 razy (<https://rombird.ro/en>). Pojedyncze stwierdzenia znane są z Węgier (17.–24.10.1993; Barkoczi et al. 1994) i z Czech (21.09.1989; Salek 1995), a także z Ukrainy (Grishchenko 2004). Jest ona notowana także w krajach basenu Morza Śródziemnego (Chorwacja, Włochy). We wszystkich tych krajach z wyjątkiem Czech, pojawu uznano za naturalne i zaliczono do kategorii A. Inaczej jest w zachodniej Europie, gdzie pojawu tego gatunku są zwykle zaliczane do kategorii D lub E (Wielka Brytania, Francja, Holandia, Niemcy). Spośród 12 stwierdzeń w Holandii, aż 11 ptaków nosiło obrączki hodowlane lub było niepełnowartościowymi osobnikami ewidentnie zbiegłymi z niewoli. W świetle tych danych holenderska Komisja Rzadkości uznała, że również pojaw osobnika widzianego w tym kraju latem 2019 nie powinien być uznany za naturalny (Gelling et al. 2020). Ostrożność ta jest to o tyle zrozumiała, że Holandia jest europejskim centrum handlu zwierzętami i ucieczki ptaków są tam częstsze niż gdzie indziej.

Sytuacja w Europie środkowo-wschodniej zdaje się odmienna. Odległość od lęgów jest stosunkowo niewielka, a pojawu dotyczą okresów wędrówek tego gatunku, który w Turcji i Grecji jest wędrowny i opuszcza tereny lęgowe we wrześniu, czyli wtedy gdy czajka ta pojawiła się w naszym kraju. Bardziej południowe populacje są w większości osiadłe. Czynnikiem sprzyjającym pojawom w Europie jest też fakt, że gatunek ten zdaje się zwiększać swój zasięg, a miejscami także liczebność.

Czajka szponiasta gniazduje w Europie tylko w trzech krajach: w Turcji, Grecji i na Cyprze (Magnin & Boyla 2020, Wiersma & Kirwan 2020). Według danych z Europejskiego Atlasu Ptaków Lęgowych liczebność w Turcji jest oceniana na ok. 1000 par (Magnin & Boyla 2020). Gatunek występuje tam plamowo w odpowiednich siedliskach na obszarze niemal całego kraju (Erdoğan et al. 2010, Özkan et al. 2012), ale miejscami liczebność spada z powodu osuszania mokradeł, choć jednocześnie gatunek rozszerza swój zasięg na wschód (Kirwan et al. 2008).

W Grecji pierwsze lęgi odnotowano w roku 1959. Po początkowym wzroście do 120–170 par, liczebność populacji następnie spadła do 32–45 par w roku 1993 z powodu osuszania terenów podmokłych (Handrionis & Akriotis 1997). Ostatnio liczebność populacji greckiej jest oceniana na ok. 60 par (Magnin & Boyla 2020), a areal lęgowy jest ograniczony do ujść rzek we wschodniej Grecji, zwłaszcza rzeki Evros (Makrigianni et al. 2008).

Na Cyprze gatunek zaczął gniazdownać w latach 90. XX w. i w roku 2009 jego liczebność oceniano już na 61–68 par (Charalambidou et al. 2012). Populacja bliskowschodnia wykazuje trend wzrostowy, który rozpoczął się w latach 60. XX w. w Izraelu (Hatzofe & Yom-Tov 2002), a ostatnio objawia się poszerzaniem zasięgu, np. o Iran (Aye & Salmanzadeh 2007) i Liban (Ramadan-Jaradi & Bara 2009). Lokalnie gatunek gniazduje także w Arabii Saudyjskiej (Jennings 2004). O poszerzaniu zasięgu świadczą też regularne ostatnio obserwacje w Armenii (Aghababayan 2019), a także pojedyncze stwierdzenia w Afryce Płn. na zachód od Egiptu, gdzie gatunek odnotowano w Libii i Algierii (Hering 2012, Farhi et al. 2020). O możliwościach wędrówkowych tego gatunku świadczy obserwacja ptaka na Szeszelach, czyli w odległości ok. 1300 km od najbliższych lęgów w Somalii (Farhi et al. 2020).

Biorąc pod uwagę wszystkie argumenty Komisja Faunistyczna uznała, że bardziej zasadnym jest uznanie stwierdzenia czajki szponiastej w Polsce za pojaw naturalny i umieszczenie jej w kategorii A, a tym samym wpisanie jej na listę ptaków krajowych.

Summary: The Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus* on the national bird list. The Avifaunistic Commission accepted the observation of the species made on 24 September 2017 in Strzelno as the natural occurrence, and assigned the record to category A. The decision was based on patterns of occurrence and phenology of migration of the Spur-winged Lapwing in central-eastern Europe, as well as the absence of signs of captivity origin of the focal individual.

Literatura

- Aghababyan K. 2019. Summer observations of Lesser White-fronted Goose *Anser erythropus* and Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus* in Armenia. *Sandgrouse* 41: 2–4.
- Ayé R., Salmanızadeh R. 2007. The status of Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus* in Iran – with first evidence of breeding. *Podoces* 2: 151–153.
- Barkóczy Cs., Domján A., Horváth Z. 1994. First record of Spur-winged Plover (*Hoplopterus spinosus*) in Hungary. *Aquila* 101: 238–239.
- Charalambidou I., Kassinis N., Gücel S., Fuller W. 2012. The status and breeding population of the Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus* in Cyprus. *Podoces* 7: 1–8.
- Deutsche Avifaunistische Kommission 2014. Wildvogel oder Gefangenschaftsflüchtling? – Umgang der Deutschen Avifaunistischen Kommission mit Beobachtungen schwer zu kategorisierender Vögel. *Seltene Vögel in Deutschland* 2013: 68–71.
- Farhi Y., Aouissi A.H., Belhamra M. 2020. Spur-winged Lapwing at Djamaa, Algeria, June 2011. *Dutch Bird*. 42: 186–187.
- Gelling G.J., van der Spek V., Lidster J. & CDNA 2020. Rare birds in the Netherlands in 2019. *Dutch Bird*. 42: 385–414.
- Grishchenko V. 2004. Checklist of the birds of Ukraine. *Berkut* 13: 141–154.
- Handrinos G., Akriotis T. 1997. The birds of Greece. London.
- Hatzofe O., Yom-Tov Y. 2002. Global warming and recent changes in Israel's avifauna. *Israel J. Zool.* 48: 351–357.
- Hering J. 2012. First record of Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus* in Libya. *Bull. African Bird Club* 19: 71–72.
- Jasiński M., Barcz M., Kajzer Z. 2012. Pierwsze i drugie stwierdzenie czajki towarzyskiej *Vanellus gregarius* na Pomorzu na tle występowania gatunku w Polsce. *Ptaki Pomorza* 3: 112–115.
- Jennings M.C. 2004. Breeding birds in central Arabia. *Sandgrouse* 26: 35–47.
- Kirwan G.M., Boyla K.A., Castell P., Demirci B., Ozen M., Welch H., Marlow T. 2008. The Birds of Turkey: The Distribution, Taxonomy and Breeding of Turkish Birds. Christopher Helm, London.
- Komisja Faunistyczna 2018. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2017. *Ornis Pol.* 59: 119–153.
- Magnin G., Boyla K.A. 2020. *Vanellus spinosus* Spur-winged Lapwing. In: Keller V., Herrando S., Voříšek P. et al. *European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change*, pp. 304. EBCC and Lynx Edicions, Barcelona.
- Makrigianni E., Sgardelis S., Poirazidis K., Athanasiadis A. 2008. Breeding biology and nesting site selection by the Spur-winged Plover *Hoplopterus spinosus* in the Evros Delta, Greece. *J. Nat. Hist.* 42: 333–344.
- Özkan L., Karaardıç H., Erdoğan A. 2012. Breeding biology of Spur-winged Lapwing (*Vanellus spinosus* L.) at Boğazkent, Antalya/Turkey 2009–2011. *Fresenius Environm. Bull.* 21: 3440–3442.
- Ramadan-Jaradi G., Bara T. 2009. First confirmed breeding record of Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus* for Lebanon, 2006. *Sandgrouse* 31: 55–56.
- Šálek P. 1995. První výskyt čejky trnité (*Hoplopterus spinosus*) v České republice. *Sylvia* 31: 91–92.
- Wiersma P., Kirwan G.K. 2020. Spur-winged Lapwing *Vanellus spinosus*. In: del Hoyo J, Elliott A, Sargatal J, Christie D A., de Juana E. (eds). *Birds of the World*, Ithaca. Website: <https://doi.org/10.2173/bow.spwlap1.01>.